

Sözə, bədii mətnlərə tarixin bütün dövrlərində ehtiyac olub. Söz – zamanın biləyindən yapışan, onun nəbzini yoxlayan bir təbib olub həmişə. Gərdirsin əli hər yerdən üzüləndə dünya, qələmin gücünə, bədii sözə söykənib. Bunu zaman-zaman sınaqlardan keçən ədəbiyyatımız da təsdiqləyir. Təəssüf ki, yazılan gözəl əsərlərlə yanaşı, bu günün mənzərəsi fonunda yaşanan xaos bir söz bumuna da şahid oluruq. Bu, əsl sözə qiymət verən oxucularda bir xəyal qırıqlığı yaradır. Ədəbi mühitdə yaşananlar, məsələn, yaşından, təcrübəsindən, istedadından asılı olmayaraq, romançılığa aludə olmağın bu gün bir dəb halını alması, nəticədə sözün urvatdan düşməsi ədəbiyyatsevərləri məyus edir. Belədə yazarlarımızın tarixin dolanbacılarından keçib gəlmiş əsərlərinə bir daha üz tutmağa dərin ehtiyac duyulur. Bu baxımdan, dəyərli ədəbi nümunələrdən örnəklər verməyi planlaşdırmışıq. Beləliklə, Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Abdulla Şaiqin “Anabacı” hekayəsi ilə missiyamızı davam etdiririk.

Məşğələmdən geri dönürdüm. Gecəki yağışın çuxurlarında gölməçələr yaratmış ensiz bir səki ilə gedirdim. Bu vaxt qarşıma arıq, ətsiz vücudunu yamaqlı bir çarşaba bürümüş qadın çıxdı. Altmış yaşlarında olan bu qadın çarşabın altından, damarları görünən sümüklü əli ilə bir kağız parçasını uzadaraq:

- Oğlum, al bu kağızı oxu, gör kimə çatacaq? - dedi.

Bu sözləri elə yanıqlı bir səslə, elə miskin bir tərzdə dedi ki, könlümdə hiss etdiyim ağrıdan bütün vücudum titrədi. Gözlərim dərhal gözlərinə dikildi. Ruhunun, qəlbini iki dumanlı pəncərəsi olan o donuq, o sönük gözlər altmışillik səfil həyatının acı, fırtınalı tarixindən nələr söyləmədi? Altmış xəzanın şahidi olan o şikayətçi və səfil gözlər həyatının uçurumlu və tikanlı yollarında yığıla-yığıla süründüyü zaman ona daş qəlb ilə laqeyd baxan milyonlarla gözlərdən nələr anlatırdı?..

Mənə uzatmış olduğu özü qədər solğun, sarı kağız parçasını alıb oxudum: “Atababa Qulu oğlu altı baş ailə sahibidir”.

Kağızda yalnız bu cümlə yazılmışdı. Kağızı ona uzadaraq:

- Nənə, Atababa kimdir? - deyər soruşdum.

Qadın üzümə dik baxaraq:
- Mənim oğlumdur - dedi.

Budəfəki səsində bir dirilik, bir ümid əsəri vardı, siması indi başqa bir rəng, başqa bir şəkil almışdı. Yenə birdən-birə əvvəlki tərzdə:

- Bu, kimə çatacaq, sən onu oxu! - dedi.

- Nənə, o xüsusda bir şey yazılmamışdır - dedim.

Qadının qolları ümitsiz bir halda yanına düşdü:

- Allahu əkbər! Bir həftədir ki, bu kağızı yazdırıb, başa çıxarda bilmirəm - deyər üzün bulud kimi qaraldı. Ruhunu sızıldan həzin çırpıntılara, qəlbini inlədən dərin yaralara tərçüman olmayan bu kağız parçasını iki barmağı arasında sıxaraq, çaşqın bir halda:
- Bəs mən nə edim? - deyər yavaşca pıçıldadı.

Səfalətin canlı bir heykəli olan o qarının almış olduğu vəziyyət mənə də çaşdırdı. Ona baxaraq düşündürdüm.

Bu zavallı qarı altmışillik ömrünün acı fəlsəfəsinin xülasəsi olan o ibarəti neçə dəfə təkrar etmişdi?!

“Bəs mən nə edim?”

Neçə dəfə bu dumanlı və qaranlıq sual cavabsız qalaraq, ürəyinin ən dərin guşələrinə gömülmüşdü?!

“Bəs mən nə edim?”

Neçə dəfə bu kar və dilsiz mühitindən bu acı sualına cavab ala bilməmişdi?!

Hələ bu qarı tərəddüdü və çaşqın vəziyyətlə qarşısında durur, həyatın qorxunc ildırımını ilə alt-üst olan arzuları kimi ölgün, boynubükük kağıza baxırdı.

- Nənə can! - dedim - gəl bizə gedək, sənə istədiyini kağızı yazaram.

Bərabər evə gəldik, oturdu, ailə üzvləri ilə tanış oldu. Anamla dərdləşdi, ta uşaqlıqdan bəri onu ağır yumruqları ilə əzən dərdlərini, fəlakətlərini bir-bir danışdı. Sonra dərinəndən içini çəkərək:

- Oğlum, mən deyim, sən yaz! - dedi. -

Mənim oğlum vəğzalda qulluq ələyir (əlləri ilə uzaqları göstərərək), orada bir məktəb var, orada oxuyur. Yaz ki, mənim oğlumun heç kəsi yoxdur. Mən iki qızımı, iki də nəvəmi saxlayıram. Sənin başın üçün, üç aydır naxoşdur, üşüdü-qızdırır.

- Nənə, bu ərizəni oraya nə üçün verirsen?

- Qulluq versinlər.

- Vəğzalda oğlun nə işdədir?

- Onu bilmirəm.

- Bu kağız kimə veriləcək?

- Naçalnikə.

- Hansı naçalnikə?

- Mən oxumuş adam deyiləm, onu sən bilirsən. Yaxşı, sən naçalniki tanıyırsan?

- Nənə, naçalnik çoxdur, hansı naçalnikə yazılacaq, onu bilməliyik - dedim.

Dərin bir sükut...
- Nənə, sən get evə, oğlundan bunları öyrən. Birinci, bu ərizə kimə veriləcək, ikinci, oğlun nə iş istəyir və harada istəyir, sabah bu zaman gəl, kağızını yazaram.

Qoca qadın susdu, bir az düşündükdən sonra başını qaldıraraq dedi:

- Sözü yoxdur, ancaq bilmirəm bu ərizənin başında nə var ki, bu gün on gündür yazılıb başa gəlmiş.

Əlindəki köhnəlmiş kağız parçasını göstərərək:

- Bax, bunu bir nəfər bir həftəyə yazıb mənə verdi, o da deyirsən ki, bir işə yaramur.

- Nənə, onu kim yazıbdır?

- Nə bilim, sənin kimi bir oğlan.

- Nənə, get bunları öyrən, gəl, sabah kağızını yazaram.

- Nə bilim, ömrün uzun olsun. İndi deyirsən sabah gəlir?.. Yaxşı... zəhmət verdim, sağ ol.

O birisi gün evə gəldiyim zaman nənə oturub, mənə gözləyirdi. Görüşdük, danışdıq. Ruhunun ən incə tellərinə toxundum. Zavallı qarı yaralanmış dişi aslan kimi inləyərək, əvvəlləri çox dalğın, sonra get-gedə şirin bir dillə qeyb etmiş olduğu gəncliyindən, sevgi və sevinc dolu bahar günlərindən danışmağa başladı.

Görsən ki, oğlun nə yazmışdır. Mənə yer göstərərək:

- Buyur otur! - dedi.

Görüşdük, danışdıq, sonra üzünü mənə tutaraq:

- On gündür gedir-gəlir, bu kağızı yazdırıb başa çıxara bilmir - dedi.

Nəhayət, məlum oldu ki, xəstəliyinə dair ev idarəsindən bir vəsiqə alaraq, bir ərizə ilə xidmət etdiyi idarəyə verib, pul və ərzaq istəyirmiş.

Anabacının anladı bilmədiyi məsələ bundan ibarət imiş. Vəsiqəni və ərizəni yazıb verdim. Razi qaldılar. Evə dönrəkən Anabacı qızğın dualarla mənə qarıya qədər ötürdü. Xəstə oğluna sərf etmək üçün ovcuna bir qədər pul basdım. Alırdı. Zor-güc qəbul etdirdim.

O, utancaq və titrək bir səslə: “Yaman gün görməyəsən, oğlum, inşallah, mən də xəcalətdən çıxaram” - dedi.

Biz ayrıldıq. Lakin onun buraxmış olduğu xatirə hələ zehnimdən silinməmiş, qəlbimdə yaşayırdı, onu hər gün xatırlayırdım.

Bu hadisədən dörd ay keçdi. Nədənsə, qəlbimdə o məsum qocanı görmək, onunla danışmaq arzusu gündən-günə artırdı. Məşğələmə gedəndə, ya evə dönrəkən daima gözlərim küçələrdə onu axtarırdı.

Günortadan sonra idi, qarı yavaşca açıldı, içəri qoca və zəif bir vücut girdi. Bir də gördüm: Anabacı... O saat yerimdən sıçradım, görüşdük, oturdu, danışdıq.

Söhbətimiz çox uzandı. Sonra çarşabı altından bir corab çıxarıb:

- Al, bunu sənin üçün toxumuşam, - dedi.

Corabı alıb:

- Sağ ol, nənə, qış gəlib, soyuqlar düşüb, görünür, mənə unutmamırsınız - deyincə məğrur bir səslə:

- Bir şey deyil, özüm toxumuşam - dedi.

- Özünüz toxuduğunuz üçün qiymətlidir - dedim.

Bir az sonra bu qoca və düşkün qadına əl tutmaq məqsədi ilə bir qədər pul vermək istərəkən, dik-dik üzümə baxdı. Sərt bir səslə:

- Bu nədir? Mən bunu sənə satmaq üçün gətirməmişəm. Onun üçün bazar var. Bunu sənə bəxşiş gətirmişəm - deyər əllərini çarşabının altında bir-birinə sıxaraq saxladı.

O, bu sözləri deyərəkən gözlərindəki ildırım ta qəlbimin içində partlayan kimi oldu, yoxsul, miskin bildiyim bu qarının bu qədər qəhər və hiddəti qarşısında biixtiyar titrədim. Hər zaman hüzn, iztirabla mənə yarılayan bu miskin qadın bu dəfə məğrurluğu ilə mənə qorxutdu. Bir daha üzünə baxdım. Bu dəfə üzünə qəhər və hiddət qığılcıqlarının yerinə vəzifələrini bitirmiş olanlara məxsus qürur rəngi çökmüşdü. Gözlərinin baxışı, ziyası, qəlbinin rahat-rahat döyündüyünü göstərirdi. Heç bir zaman görmədiyim bu rəng, bu işiq nədən doğmuşdu?

Mən indi yalnız bunu düşünür, bu sirri kəşf etməyə çalışırdım ki, birdən-birə Anabacının qalın və erkək səsi qulağımda təkrar səsləndi:

- Oğlum, sənə isti köynək toxumaq istəyirdim, kasıblığın üzünə qara olsun, Yunum, ipim çatmadı.

- Mənim üçün bu da çoxdur, nənəcan - dedim.

- Yox, oğlum, yox! - dedi və üzündəki, gözlərindəki o rəng dərhal insafsız bir əl tərəfindən silinmiş kimi oldu. Cöhrəsi rəngdən-rəngə girən qadının bu halları indi mənə bir çox şeyləri xatırladı, bir çox köhnə dastanları anladırı.

Köhnə nəslin son qəhrəmanı olan bu qadın hələ qarşısında oturmuş, mənə meydan oxuyur, həm də ata-babalarından qalma keçmiş əxlaq və səciyyələrini bütün hal və hərəkətləri ilə mənə anladırı. Artıq yarım əsr əvvələn canlı tarixi olan bu qadın, nəzərimdə daha böyümüş, daha canlanmış, sanki mənə: “Yoxsul olsam da, qəlbim geniş, ruhum ucadır” demək istəyirdi.

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!

Çox gözəl, bunu mən də etiraf edirəm. Lakin, ey yüksək qadın, söylə, altmışillik səfil bir həyatın sənə yükləmiş olduğu ağır yüklər belini bükmüş, gözlərinin nurunu almış, dizlərini taqətsiz etmiş olduğu halda necə olmuş ki, qəlbinə, ruhuna toxunmamışdır? Sən mənə bunu anlat!